

چه وقت شامل مجازات «تعزیر» می شویم؟



مطمئناً در دنیای پرتلاطم امروزی، یکی از موضوعاتی که می تواند جوامع بشری را از اختلافات شخصی و جمعی در امان بدارد، «آشنایی با حقوق متقابل افراد با یکدیگر و قانون» است که مهمترین اثر این آشنایی و آگاهی را می توان در پیشگیری از وقوع بسیاری از مشکلات حقوقی دانست؛ بنابراین، امروز تلاش داریم تا موضوع «مجازات تعزیری» را بررسی کنیم.

مطمئناً در دنیای پرتلاطم امروزی، یکی از موضوعاتی که می تواند جوامع بشری را از اختلافات شخصی و جمعی در امان بدارد، «آشنایی با حقوق متقابل افراد با یکدیگر و قانون» است که مهمترین اثر این آشنایی و آگاهی را می توان در پیشگیری از وقوع بسیاری از مشکلات حقوقی دانست؛ بنابراین، امروز تلاش داریم تا موضوع «مجازات تعزیری» را بررسی کنیم.

تعزیر مجازاتی است که مشمول عنوان حد، قصاص یا دیه نیست و به موجب قانون در موارد ارتکاب محرمات شرعی یا نقض مقررات حکومتی تعیین و اعمال می شود.

شاید برای شما هم این پرسش مطرح شود که جرایم تعزیری چند نوع است؟ یا منظور از مجازات های تعزیری چیست؟ یا ارتکاب چه جرایمی مجازات تعزیر را به دنبال دارد؟

قانون حکم پدر خانواده را دارد، خدمات می دهد و از ما دفاع می کند. اما وقتی هم خطایی از ما سر بزند، عادلانه رفتار کرده و تنبیهمان می کند؛ در حقیقت قانون مجازات ها را درجه بندی می کند تا هر کسی بر اساس درجه جرم و خطایی که انجام داده است، مجازات شود. در مواقعی هم بعد از کمی گوشمالی دادن، از جرمی که زیاد سنگین نیست، می گذرد. یکی از انواع این گوشمالی ها تعزیر است که انواع و اقسامی دارد.

جرم تعزیری چیست؟

در قانون ما چهار نوع مجازات وجود دارد: قصاص، حد، دیه و تعزیر که هر کدام از این مجازات ها برای جرایم خاصی پیش بینی شده اند.

تعزیر مجازاتی است که مشمول عنوان حد، قصاص یا دیه نیست و به موجب قانون در موارد ارتکاب محرمات شرعی یا نقض مقررات حکومتی تعیین و اعمال می شود.

تفاوت «حد» و «تعزیر» آن است که حد مجازات معین و ثابتی است که در شرع مشخص شده، اما تعزیر مجازاتی است که در شرع نیامده و مبنای جرم انگاری آن مصالح و منافع جامعه است، مانند جرایم راهنمایی و رانندگی و جرایم مربوط به تعزیرات حکومتی.

ناگفته نماند ردپای برخی جرایم تعزیری در شرع دیده می شود، اما با این حال در خصوص نوع یا میزان مجازاتشان حرفی به میان نیامده و تعیین آن به حکومت یعنی قانونگذار جامعه واگذار شده است. از جمله این جرایم که نمونه هایشان هم کم نیست، کلاهبرداری، ارتشا و اختلاس است.

ملاک اصلی تعزیر کمتر بودن آن نسبت به حد (یکصد ضربه شلاق) است. برخلاف حد، مقدار و کیفیت تعزیر به موجب قانون تعیین می شود و دادگاه در صدور حکم تعزیری، با رعایت مقررات قانونی، موارد را مورد توجه قرار می دهد. در تعزیر، شخصیت، وضع روحی و جسمی مجرم و زمان و مکان دخالت دارد، در صورتی که حد ثابت است و شخصیت مجرم تاثیری در میزان مجازات ندارد.

در تعزیر، هدف اصلاح و تادیب مجرم شرط است؛ اما فلسفه اجرای حد جلوگیری از تکرار جرم و دفاع از مصالح بنیادین جامعه است. تعزیر با توبه ساقط می شود؛ اما در حد توبه اثری ندارد مگر اینکه قبل از حضور نزد قاضی باشد. تعزیر قابل تخفیف و تعلیق است؛ اما در حد تخفیف و تعلیق ممنوع است.

چه وقت تعزیر می شویم؟

ممکن است این پرسش مطرح شود که اگر قرار باشد «تعزیر» چیزی جدای از مجازات جرایم و جنایت‌هایی باشد که مشمول حد، قصاص و دیه می‌شود، پس مجازات چه اعمالی «تعزیر» است؟ در پاسخ باید گفت که تعزیر مخصوص مرتکبان محرمات شرعی یا ناقضان مقررات حکومتی است.

این اعمال شامل تمام مقرراتی می‌شود که برای حفظ نظم و منافع عمومی وضع می‌شود. مانند زیر پا گذاشتن قوانین مالیاتی یا مقررات مربوط به قاچاق کالا و ارز و مقررات راهنمایی و رانندگی.

پس مطمئن باشیم که اگر کسی عمل حرامی مرتکب شد یا اینکه مقررات حکومتی مانند ممنوعیت گران فروشی و احتکار را زیر پا گذاشت، مجازات «تعزیر» در انتظارش خواهد بود.

مجازات تعزیری چگونه تعیین می‌شود؟

گفتیم که قاضی دادگاه برای تعیین نوع و میزان مجازات تعزیری به نوع جرم ارتكابی و شخصیت مجرمان توجه می‌کند. قاضی بر اساس معیارها و مواردی شامل انگیزه متهم و وضعیت ذهنی و روانی وی حین ارتكاب جرم؛ شیوه ارتكاب جرم و گستره نقض وظیفه و نتایج زیان بار آن؛ اقدامات متهم پس از ارتكاب جرم و سوابق و وضعیت فردی، خانوادگی و اجتماعی متهم و تاثیر تعزیر بر وی، به صدور حکم تعزیری اقدام می‌کند.

امتیازهای تعزیر نسبت به سایر مجازات‌ها

از هر چه بگذریم صحبت از «امتیاز تعزیر» خوشتر است! ما تا به حال تعزیر را به عنوان مجازات تعریف کردیم، اما باید گفت که این نوع مجازات برخلاف بقیه مجازات‌ها (حد، قصاص و دیه) از انعطاف بیشتری برخوردار است؛ یعنی حرف از گذشت و عفو در این مجازات‌ها زیاد شنیده می‌شود. نکته مهم این امتیازدهی به مجرمان تعزیری این است که همه مجرمان از آن بهره نمی‌برند، زیرا قانونگذار در مورد بعضی از این مجرمان سخت‌گیری بیشتری به خرج داده و مرتکبانی را که محکوم به تعزیرات سنگین شده‌اند از این امتیازها معاف کرده است. این امتیازها شامل تخفیف و تبدیل مجازات؛ تعلیق مجازات؛ آزادی مشروط؛ تعویق صدور حکم تعزیری و معافیت از مجازات است.

تخفیف و تبدیل مجازات

اگر شرایط تخفیف (گذشت شاکی، اظهار ندامت متهم، معرفی خود قبل از تعقیب، حسن سابقه یا وضع خاص متهم از قبیل کهولت یا بیماری و ...) وجود داشته باشد، دادگاه می‌تواند مجازات تعزیری را به نحوی که برای متهم مناسب‌تر باشد، تقلیل دهد.

تعلیق مجازات

در محکومیت‌های تعزیری درجه ۳ تا ۸، حاکم می‌تواند اجرای تمام یا قسمتی از مجازات را با رعایت شرایطی، از جمله نبود محکومیت کیفری مؤثر، از دو تا پنج سال معلق کند.

آزادی مشروط: در مورد محکومیت به حبس تعزیری، در مورد محکومان به حبس بیش از ۱۰ سال پس از تحمل نصف و در سایر موارد پس از تحمل یک سوم مجازات، دادگاه می‌تواند در صورت وجود شرایطی از جمله نشان دادن مستمر حسن اخلاق و پرداخت خسارت‌های ناشی از جرم، حکم آزادی مشروط را به پیشنهاد دادستان یا قاضی اجرای احکام صادر کند.

تعویق صدور حکم تعزیری

تعویق به معنای تعلیق در رسیدگی به پرونده است که قاضی در شرایط خاصی رسیدگی به پرونده متهم را لغو می‌کند تا رسیدگی بهتری انجام شود.

در تعزیر درجه ۶ تا ۸ دادگاه می‌تواند پس از ثابت شدن جرم متهم، با ملاحظه وضعیت فردی، خانوادگی، اجتماعی و سوابق و اوضاع و احوالی که موجب ارتكاب جرم شده است، صدور حکم را به مدت ۶ ماه تا دو سال به تعویق را ندارد.

در جرایم تعزیری درجه های 7 و 8 قاضی در صورت جمع شرایطی از قبیل احراز جهات تخفیف، اصلاح مرتکب با عدم اجرای مجازات، فقدان سابقه کیفری مؤثر، گذشت شاکی و حیران ضرر و زیان یا برقراری ترتیبات حیران آن، می تواند به معافیت از مجازات حکم دهد.

درجه بندی تعزیرات از یک تا هشت

برخلاف قانون سابق که خبری از درجه بندی تعزیرات نبود، قانون جدید مجازات اسلامی آن را به هشت درجه تقسیم کرده است.

مجازات های درجه یک سنگین ترین و مجازات های درجه هشت حاوی سبک ترین میزان کیفر هستند و هر چه از درجه مجازات کمتر شود، مجازات شدیدتر خواهد بود. مجازات درجه یک شدیدترین حکمی خواهد بود که برای یک مجرم صادر می شود.

مجازات تعزیری سنگین

مجازات حبس و جریمه نقدی یک جرم زمانی درجه یک به حساب می آید که میزان زندان آن بیش از ۲۵ سال و میزان جزای نقدی جرم نیز بیش از یک میلیارد ریال باشد. در صورتی که مجازات حبس کمتر از ۲۵ سال باشد به شرط اینکه بیشتر از ۱۵ سال باشد حبس درجه دو محسوب می شود. از لحاظ جزای نقدی نیز جریمه قانونی بیشتر از ۵۵۰ میلیون ریال تا یک میلیارد ریال جزو مجازات های تعزیری درجه سه شامل زندان بیشتر از ۱۰ تا ۱۵ سال و جزای نقدی بیش از ۳۶۰ میلیون ریال تا ۵۵۰ میلیون ریال می شود. مجازات حبس بیش از ۵ تا ۱۰ سال و جزای نقدی بیش از ۱۸۰ میلیون ریال تا ۳۶۰ میلیون ریال هم به عنوان مجازات های درجه چهار در نظر گرفته شده است.

مجازات های تعزیری درجه متوسط

مجازات های درجه پنج و 6، مجازات های تعزیری درجه متوسط هستند. مجازات درجه پنج شامل حبس بیش از دو تا پنج سال و جریمه نقدی بیش از ۸۰ میلیون ریال تا ۱۸۰ میلیون ریال است و مجازات درجه 6 نیز حبس بیش از 6 ماه تا دو سال به اضافه جزای نقدی بیش از ۲۰ تا ۸۰ میلیون ریال را شامل می شود.

در قانون جدید برای اعمال مجازات های تعزیری درجه ۵ تا ۸، دادگاه می تواند محکوم به حبس را با رضایت خودش در محدوده مکانی مشخص تحت نظارت سیستم های الکترونیک قرار دهد. در مورد نوجوانانی که مرتکب جرم تعزیری می شوند هم این نکته قابل ذکر است که اگر سن آنان در زمان ارتکاب، بین ۱۵ تا ۱۸ سال تمام شمسبی باشد در صورت ارتکاب جرم تعزیری دارای مجازات درجه ۶، به جای محبوس شدن در کانون اصلاح و تربیت، باید از یک میلیون ریال تا ۱۰ میلیون ریال پرداخت کنند یا ۶۰ تا ۱۸۰ ساعت خدمات عمومی رایگان انجام دهند.

مجازات تعزیری سبک

در نهایت دو نوع مجازات تعزیری سبک در قانون ما پیش بینی شده است که اکثر جرایم خفیف مشمول چنین مجازات هایی هستند. این دو نوع مجازات عبارت از مجازات های تعزیری درجه هفت و هشت است. قانونگذار برای مجازات تعزیری درجه هفت، حبس از ۹۱ روز تا 6 ماه و جزای نقدی بیش از ۱۰ تا ۲۰ میلیون ریال را مناسب دیده است. سبک ترین مجازات تعزیری نیز مجازات تعزیری درجه هشت است که عبارت از حبس تا سه ماه و جزای نقدی تا ۱۰ میلیون ریال است. در کنار تعیین درجات هشت گانه مجازات، برخی احکام نیز در نظر گرفته شده است، مثل اینکه اگر نوع مجازات خاصی در این نوع مجازات های هشت گانه پیش بینی نشده باشد جزو مجازات تعزیری درجه هفت است.

سایر مجازات های تعزیری به جز حبس و جریمه

حبس و جریمه مهمترین مصداق های مجازات های تعزیری در قوانین ما هستند، اما مجازات های تعزیری به این دو ختم نمی شود. انواع دیگری از مجازات ها شامل مصادره اموال، انحلال شخص حقوقی، انفصال از خدمات دولتی، محرومیت از حقوق اجتماعی، ممنوعیت از یک یا چند فعالیت شغلی یا اجتماعی، ممنوعیت از دعوت عمومی برای افزایش سرمایه

برای اشخاص حقوقی، شلاق و انتشار حکم در رسانه ها می شود.